

به بهانه دعوت میراث فرهنگی ایران از عربستان برای پیوستن به پرونده ثبت جهانی ضیافت افطار

آیین ۱۴۰۰ ساله «روزه‌گشا»

[مرصیه موسوی] چهل‌وپنجمین اجلاس کمیته میراث جهانی یونسکو در ریاض عربستان سعودی این روزها در حال برگزاری است. «علی دارابی»، قائم‌مقام وزیر میراث فرهنگی، به عنوان نماینده کشورمان در این اجلاس، از عربستان دعوت کرده تا به پرونده ثبت جهانی ضیافت افطار، به عنوان یک اثر جهانی ناملموس، بپیوندد. در حال حاضر، ۲۱ اثر ناملموس ایرانی در فهرست یونسکو به چشم می‌خورد که هشت اثر آن از جمله آیین نوروز و ساختن و نواختن ساز عود، به طور مشترک با سایر کشورها به ثبت رسیده است. تلاش و پیگیری قائم‌مقام وزیر میراث فرهنگی، هنری و گردشگری ایران برای پرونده ضیافت افطار، بهانه‌ای است برای پرداختن به این آیین ۱۴۰۰ ساله در ایران و سایر کشورهای اسلامی. آیین‌های رمضان در شهریور ۱۳۷۸ در زمره آثار ناملموس ملی قرار گرفت.

فایده‌های ثبت جهانی

ثبت جهانی آثار ناملموس می‌تواند کمک زیادی به بقا و دوام آن مهارت‌ها بآیین کند، چه بسا زبان‌ها و گویش‌ها و آداب و رسوم که در طی سالیان گذشته از بین رفتند و امروزه هیچ رد و نشانه‌ای از آن در بین خرده‌فرهنگ‌ها به چشم نمی‌خورد. یکی از مهم‌ترین مزایای ثبت جهانی آثار ناملموس، ثبت ویژگی‌های این آثار و تلاش برای گردآوری تاریخچه و نگارش اصول و آداب انجام آن است. از طرفی، ثبت جهانی به پژوهشگران و علاقه‌مندان کمک می‌کند تا دسترسی بهتر و راحت‌تری به آثار و چندچون‌شان داشته باشند.

طبق اعلام وزارت میراث فرهنگی، هنری و گردشگری، در حال حاضر، ایران در رتبه ششم جهانی در زمینه ثبت آثار ناملموس قرار دارد.

ماجرای یک دعوت

قائم‌مقام وزیر میراث فرهنگی ایران در اجلاس ریاض با «راکان الطوق»، دستیار ویژه وزیر فرهنگ عربستان سعودی و «احمد بن عبدالعزیز البلیهد»، دبیر کل کمیسیون ملی یونسکو در عربستان دیدار و گفت‌وگو کرد. علی دارابی، قائم‌مقام وزیر میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، در این دیدار با اشاره به پرونده پیشنهادی ایران برای ثبت جهانی میراث ناملموس ضیافت افطاری، از عربستان سعودی برای پیوستن به پرونده پیشنهادی ایران برای ثبت ناملموس ضیافت افطاری دعوت کرد.

دارابی در این دیدار بر آمادگی ایران برای گسترش فعالیت‌های مشترک فرهنگی، توسعه گردشگری و انجام اقدامات مشترک در حوزه میراث فرهنگی از قبیل تهیه پرونده‌های مشترک ثبت جهانی میراث فرهنگی ناملموس تاکید کرد. او اظهار داشت: «ضیافت افطار، میراث بسیار ارزشمند و مشترک میان همه مسلمانان است که سنتی حسنه از پیامبر گرامی اسلام، حضرت محمد(ص) است که برای ما مسلمانان به یادگار مانده است». راکان الطوق نیز بر اهمیت توسعه روابط فرهنگی و گردشگری میان ایران و عربستان تاکید کرد و گفت: «زمینه‌های مشترک فراوانی در حوزه میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی ایران و عربستان وجود دارد و پاسداری از میراث ناملموس مشترک مسلمانان از جمله ضیافت افطاری از اهمیت بالایی برخوردار است. الطوق در این دیدار ضمن تقدیم احترامات کشور عربستان سعودی به ایران و خیر مقدم برای حضور در اجلاس کمیته میراث جهانی یونسکو، از ایران برای حضور در نمایشگاه بین‌المللی گردشگری ۲۰۲۵ که در جده عربستان برگزار خواهد شد، دعوت به عمل آورد.

جایگزینی تفرج گسترده به جای اقامت شبانه در طرح گردشگری آشوراده
اکبری با بیان اینکه عزم دولت سیزدهم بر رفع مشکلات قانونی طرح طبیعت‌گردی آشوراده و اجرای این طرح با رعایت کامل ملاحظات محیط‌زیستی قرار دارد، عنوان کرد: «در جلساتی که بین مسئولان ذی‌ربط در اجرای طرح گردشگری آشوراده پس از صدور دستور رئیس جمهوری در سفر به استان گلستان درباره این طرح برگزار شد، مدیران سازمان محیط‌زیست تلاش کردند با مجموعه مقامات استان به تفاهم دست یابند که براساس آن، مواردی نظیر اقدامات شبانه و ایجاد تفرجگاه متمرکز که در محدوده اراضی ملی جانمایی شده بود، از طرح طبیعت‌گردی آشوراده حذف و به جای آن تفرج گسترده در این طرح جایگزین شد.»

معاون محیط‌زیست طبیعی و تنوع زیستی سازمان حفاظت محیط‌زیست ادامه داد: «براساس مذاکرات انجام‌شده مسئولان سازمان محیط‌زیست، وزارت میراث فرهنگی و گردشگری، استانداری‌های گلستان و مازندران و مقامات سایر دستگاه‌های ذی‌ربط، مقرر شده است که این طرح با رعایت ملاحظات اجرا شود که احتمال تخریب محیط‌زیست را در فرآیند اجرای طرح به حداقل می‌رساند. با رعایت همین ملاحظات نیز مجوز ارزیابی زیست‌محیطی این طرح اصلاح شده و مصوبه کمیته ملی طبیعت‌گردی درباره این طرح، براساس طرح اصلاح‌شده به تصویب رسیده و در حال حاضر طرح طبیعت‌گردی آشوراده به مرحله بستن قرارداد با سرمایه‌گذار رسیده است.» او در ادامه تاکید کرد: «از نظر ما ترویج طبیعت‌گردی پایدار ابزاری است که هم درآمد حاصل از آن می‌تواند به بهبود وضعیت حفاظتی مناطق چهارگانه تحت مدیریت سازمان محیط‌زیست کمک کند و هم موجب رونق اقتصادی و جلب مشارکت جوامع محلی شود، چراکه به هر حال، وقتی بخشی از عرصه‌های طبیعی کشور تحت عنوان مناطق چهارگانه زیر نظر سازمان حفاظت محیط‌زیست ثبت می‌شوند و محدودیت‌های خاصی بر آنها حاکم می‌شود، باید بتوانیم در قالب‌های مشخصی منافع جوامع محلی را تأمین کنیم تا تنها حفاظت از محیط‌زیست در تعارض با منافع این افراد قرار نگیرد، بلکه بتوانیم از ظرفیت خود جوامع محلی برای ارتقای سطح حفاظت بهره‌مند شویم.»

تشکیل پرونده برای ثبت جهانی ضیافت افطار در یونسکو از سال ۱۳۹۳ و به همت کشور ایران انجام شد. مدیران میراث فرهنگی و گردشگری ایران از این تاریخ تاکنون به دنبال همراه‌کردن کشورهای اسلامی برای پیگیری این آیین هستند، آیینی که قدمت آن به صدر اسلام برمی‌گردد و از آن زمان تاکنون در بین مردم زنده و جاری است.

«روزه‌گشا» معادل فارسی کلمه «افطاری» است، آیینی که قبل از اذان مغرب آغاز می‌شود و رسوم و برنامه‌های مختلفی را به خود اختصاص می‌دهد، از طبخ و آماده‌کردن انواع خوراکی‌ها برای روزه‌داران گرفته تا دعا و مناجات مخصوص و البته بازی‌ها و سرگرمی‌هایی که شب‌های ماه رمضان را برای روزه‌داران خاطره‌انگیز می‌کند. ضیافت افطاری در کشورهای مسلمان کلیاتی تقریباً شبیه به هم دارد، اما بسته به جغرافیا و خرده‌فرهنگ‌های رایج در هر شهر و کشوری، جزئیاتی متنوع به خود گرفته است.

برخی از آداب ضیافت افطار

شیرینی‌ها و خوراکی‌های مراسم افطار، پربایی نماز جماعت مغرب و عشاء، بازی‌های جمعی و... تنها گوشه‌ای از آیین ضیافت افطاری در کشورهای مسلمان است که برگزار می‌شود. در این میان در سال‌های گذشته برخی از این آداب و رسوم به صورت جداگانه در فهرست میراث ناملموس ملی ایران به ثبت رسیده است، از جمله «گرگیان» که سنتی رایج در میان عرب‌های خوزستان، هرمزگان، کویت، عراق و بحرین است. طبق این رسم، کودکان در شب پانزدهم ماه رمضان کیسه‌های پارچه‌ای از پیش دوخته‌شده را در دست می‌گیرند و با خواندن شعر و سرود، در خانه‌های همسایه‌ها می‌زنند و از صاحب‌خانه شیرینی می‌گیرند. به‌طور کلی، رسومی که مسلمانان در ایام ماه رمضان در پیش می‌گیرند، بخشی از سبک زندگی است که روزه‌داری را برای آنها ساده‌تر کرده و ماه مهمانی خدارا با شادی و ضیافت همراه می‌کند.

نگاهی به آثار ناملموس ایرانی ثبت‌شده در یونسکو

فرهنگ و آداب و رسوم خاص، موسیقی، ادبیات شفاهی، مهارت، گویش و... هر ملت و سرزمینی می‌تواند بخشی از میراث ناملموس مردم آن سرزمین باشد، میراثی که نام بردن از آن و حفظ و صیانتش از سال ۲۰۰۳ در یونسکو آغاز شد و تاکنون فهرست بلندبالایی از آن در یونسکو ثبت شده است. در فهرست ۱۸۰ کشوری که کنواسیون ثبت آثار ناملموس جهانی در یونسکو را پذیرفته‌اند، نام کشورمان هم به چشم می‌خورد، آن هم در حالی که ۲۱ میراث فرهنگی ناملموس ثبت‌شده در یونسکو را از آن خود کرده است. «رديف موسیقی سنتی ایران» اولین میراث ایرانی است که در سال ۲۰۰۹ به ثبت جهانی رسیده است، بعد از آن به ترتیب هنرها و آیین‌های زیر را در این فهرست می‌توانید ببینید:

تعزیه، ورزش زورخانه‌ای، موسیقی بخشی‌های خراسان شمالی، قالی بافی استان فارس، قالی بافی کاشان، لُج‌سازی، نقالی، آیین قالی‌شویان، نوروز، پخت نان لوش، چوگان، کمانچه، دوتار، نگارگری ایرانی، آیین زیارت کلیسای تادئوس، خوش‌نویسی، مهارت ساختن و نواختن ساز عود، سوزن‌دوزی ترکمنی، آیین پلدا، نوغان‌داری و ابریشم‌بافی.

در این میان، برخی از این آیین‌ها و هنرها، به صورت مشترک با کشورهای همسایه به ثبت جهانی رسیده است، مثل آیین نوروز که در کشورهای فارسی‌زبان رایج است و هر ساله مراسم خاصی برای آن برگزار می‌شود.

اقامتگاه‌هایی به

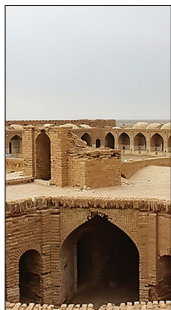
قدمت تاریخ

«کاروانسرا» نامی است که در گذشته از آن به عنوان محلی برای اقامت و استراحت مسافران استفاده می‌شد. قدیمی‌ترین کاروانسراها در ایران، به دوره هخامنشیان و ساسانیان برمی‌گردند. «کاروانسرای دیرگچین» در مسیر ری به اصفهان، به دلیل معماری ویژه و دیرینگی‌اش، به مادر کاروانسراهای ایران شهرت دارد و هنوز هم بقایایی از این کاروانسرای دوره ساسانی در این منطقه به چشم می‌خورد. دیرگچین، کاروانسرای با ۴۴ حجره است و در هر حجره چند طاقچه و سقفی طاقی شکل به چشم می‌خورد و سکویی برای روشن کردن آتش که شباهت زیادی به شومینه دارد. کاروانسرای دیرگچین مثل اغلب کاروانسراهای ساخته‌شده در جاده‌های ایران دارای دو بخش مجزا، یکی برای مسافران معمولی و دیگری برای استفاده شاهان و اعیان است. حضور این کاروانسرا در نزدیکی شهر باستانی ری، برای مسافرانی که می‌خواستند خود را به آنجا برسانند، غنیمت بزرگی بود، به خصوص اینکه آب‌انبارهایی، آب مورد نیاز کاروان‌ها را تأمین می‌کردند و در آب‌وهوای کویری مسیر ری به اصفهان، موهبت بزرگی برای مسافران به شمار می‌رفتند.

کاروانسراهای قدیمی بازسازی شده و با همان کاربری قدیمی یعنی پذیرش مسافرو اسکان آنها، در خدمت گردشگری هستند.

برای مسافران معمولی و دیگری برای استفاده شاهان و اعیان است. حضور این کاروانسرا در نزدیکی شهر باستانی ری، برای مسافرانی که می‌خواستند خود را به آنجا برسانند، غنیمت بزرگی بود، به خصوص اینکه آب‌انبارهایی، آب مورد نیاز کاروان‌ها را تأمین می‌کردند و در آب‌وهوای کویری مسیر ری به اصفهان، موهبت بزرگی برای مسافران به شمار می‌رفتند.

امروزه برخی از کاروانسراهای قدیمی بازسازی شده و با همان کاربری قدیمی یعنی پذیرش مسافرو اسکان آنها، در خدمت گردشگری هستند.

پیشنهاد سفر

مزارع آفتابگردان

«دشت کالیپوش» در استان سمنان، یکی از جاذبه‌های گردشگری این استان به شمار می‌رود که هر سال از اواسط بهار تا اواخر تابستان، گردشگران زیادی را جذب می‌کند؛ علاقه‌مندان به طبیعت و البته مزارع آفتابگردان که قرار است گشت نیم‌روزه‌ای در این منطقه بزنند و البته عکس‌های یادگاری زیبایی بگیرند. دشت کالیپوش علاوه بر مزارع آفتابگردان، دشت شقایق‌های سرخ و پوشش سرسبز است که اردیبهشت و خرداد را در این منطقه تماشایی‌تر از هر وقت دیگری می‌کند. گرچه مزرعه آفتابگردان تنها مختص منطقه کالیپوش نیست، اما دسترسی نسبتاً آسان به این منطقه، آن را به یکی از محبوب‌ترین دشت‌های آفتابگردان کشور تبدیل کرده است. برای اینکه خودتان را به این منطقه برسانید باید در استان سمنان، از شهر میامی به سمت شمال و جاده جارجم حرکت کنید. همچنین می‌توانید از قطار تهران - شاهرود استفاده کنید. نزدیکی دشت کالیپوش به شهرهای میامی و شاهرود باعث شده گردشگرانی که قصد شب‌مانی در استان سمنان را دارند، برای تأمین استراحتگاه و مسافرخانه، نگرانی نداشته باشند. با نزدیک شدن به اواخر شهریور، فرصت‌ها برای تماشای دشت‌های آفتابگردان کمتر می‌شود.

میز خبر

ثبت حدود ۳.۵ میلیون نفر شب اقامت در مازندران

مدیرکل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری مازندران از ثبت سه‌میلیون و ۳۸۶ هزار و ۸۹۰ نفر شب اقامت مسافران در تعطیلات اخیر در این استان خبر داد. صادق برزگر اعلام کرد: «این میزان ثبت اقامت در مازندران از تاریخ ۲۲ تا ۲۴ شهریورماه همزمان با تعطیلات تابستانه اخیر است.» او ادامه داد: «همچنین در این مدت بیشتر از ۴۰۰ هزار مسافر و گردشگر از اماکن تاریخی و جذاب مازندران بازدید کردند.» مدیرکل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری مازندران با اشاره به اجرای طرح‌های نظارتی بر فعالیت اماکن اقامتی و پذیرایی استان خاطرنشان کرد: «در این مدت ۲۰۰ مورد بازرسی از تاسیسات گردشگری استان انجام شده است.» او با اشاره به پیش‌بینی حجم بیشتر حضور مسافران از اقصای نقاط کشور در این استان گفت: «برای این منظور هماهنگی‌های لازم برای میزبانی از خیل عظیم مسافران از سوی دستگاه‌های اجرایی عضو ستاد خدمات سفر مازندران صورت گرفته است.»

سرپرست گروه جهانگردان «لال پری»:

بنای منحصر به فرد گنبد سلطانیه را به جهانیان معرفی خواهیم کرد

سرپرست گروه تور خودرودی جهانگردان هندی «لال پری» گفت: «معماری گنبد سلطانیه نسبت به آثار هم‌ردیف خود از نظر عظمت و ابعاد منحصر به فرد است و ما حتماً این بنا را به دوستان و جهانیان معرفی خواهیم کرد. تور خودرودی جهانگردان هندی «لال پری» پس از عبور از شهرهای مختلف ایران میهمان رنجان هستند و روز جمعه به شهرستان سلطانیه در این استان سفر کردند.»

دامان دوال تاکور، سرپرست گروه، به همراه دیگر اعضای خود از گنبد جهانی سلطانیه بازدید کردند. او گفت: «این اولین بار است که من این بنای فاخر را می‌بینم، اما قطعاً آخرین بار نیست. عظمت و این حجم از جزئیات معماری را در این بنا تاریخی، ما هرگز فراموش نخواهیم کرد.» داود آتیان، معاون گردشگری استان رنجان، نیز بیان کرد: «این گروه از تمامی طبقات و کارگاه‌های مرمتی گنبد سلطانیه بازدید کردند و ماکت گنبد سلطانیه و یک ظرف مسی به عنوان صنایع دستی شهرستان سلطانیه به این گروه به عنوان یادگاری از این دیار تاریخی هدیه داده شد.» تور خودرودی جهانگردان هندی «لال پری» با میزبانی کانون جهانگردی و اتومبیلرانی پس از عبور از شهرهای بندرعباس، لار، شیراز و آباده، اصفهان، کاشان و تهران به رنجان رسید و طبق برنامه سفر خود را به سمت تبریز ادامه می‌دهد. این گروه با یک دستگاه خودرو کلاسیک «ماچی» مدل ۱۹۵۰ و یک دستگاه کمپون سفر خود را از کشور هند آغاز کرده و در بدو ورود به هریک از شهرها از سوی مسئولان استانی و کانون جهانگردی، اتومبیلرانی و اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی مورد استقبال قرار می‌گیرند. گنبد سلطانیه، آرامگاه العاجیتو (سلطان محمد خداپندة) هشتمین سلطان مغول بود که پس از سال‌های ۱۳۱۲ تا ۱۳۱۴ میلادی (۷۳۳ تا ۷۳۳ هجری قمری) به دستور او در شهر سلطانیه (پایتخت ایلخانیان) ساخته شد و از آثار مهم معماری ایرانی و اسلامی به‌شمار می‌رود. گنبد سلطانیه در فهرست آثار میراث جهانی یونسکو به ثبت رسیده است. این بنا اولین گنبد بزرگ آجری جهان قبل از گنبد کلیسای سانتا مارا دل فیوره است و رتبه سوم گنبد‌های بزرگ جهان به‌مسجد ایاصوفیه اختصاص دارد که توسط مغول‌ها ساخته شد.

نتایج بررسی اولیه دستخط منسوب به امام رضا(ع) اعلام شد

رئیس انجمن علمی تحقیق و تصحیح نسخه‌های خطی ایران با ارائه دلایلی، نسبت دادن دست‌نوشته کشف‌شده در مسجد جامع ساوه به امام رضا(ع) را مردود دانست. چندی پیش خبری از کشف یک دست‌نوشته منسوب به امام رضا(ع) منتشر شد که واکنش‌های زیادی به دنبال داشت. ماجرا از این قرار بود که یک کتیبه‌شناس، خط‌نویس و نسخه‌شناس به طور اتفاقی هنگامی که از مسجد جامع ساوه دیدن می‌کرد، با یادگار نوشته‌ای مواجه شد که پس از تحقیقات علمی روی آن مدعی شد که این یادگار نوشته دستخط علی بن موسی الرضا(ع) است و گفته شد که این خط روی یک آجر خشت ۳۱ در ۳۱ نوشته شده است. همچنین مطرح شد که در این تنها دستخط منسوب به امام رضا(ع)، عبارتی نوشته شده که ظاهراً گویای حضور ایشان در این مسجد بوده و در این دست‌نوشته، با ذکر نام پنج تن برای همه طلب مغفرت شده است. با اعلام این کشف، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی از ضرورت انتقال این کتیبه به موزه ملی برای مطالعات دقیق‌تر توسط پژوهشگاه میراث فرهنگی خبر داد. «زهیر طیب»، رئیس انجمن علمی تحقیق و تصحیح نسخه‌های خطی ایران نسبت این دست‌نوشته به امام رضا(ع) را رد کرد. او گفت: «چه با دلایل درون‌متنی و چه دلایل برون‌متنی انتساب این متن به حضرت ثامن الحجج(ع) مردود است.» او در کنار ذکر دلایل مختلف برای رد این فرضیه گفت: «یکی از دلایلی که برای رد این دست‌نوشته وجود دارد این است که هر دست‌نوشته و اثری منسوب به امام رضا(ع) است، با عنوان «الرضا» موجود است و در این کتیبه مشاهده می‌شود که نام ایشان علی بن موسی نوشته شده است.» در حال حاضر پژوهشگاه میراث فرهنگی در حال بررسی مستندات و مطالعه روی این کتیبه تاریخی است.